

Čitateljem v pouk in zabavo.

Današnji Robinzoni.

»Robinson ne more umreti.« Ta naslov mnogo igrane gledališke igre vsebuje veliko resnice. V tolikerih ljudeh se skriva Robinson. Kolikokrat se zgodi, da zahrepenijo ljudje v dobi današnje civilizacije po popolni samoti, kjer si morajo oskrbeti z delom svojih rok najnujnejše življenske potrebščine. Posebno v mlajših ljudeh dremlje želja po doživljajih.

Robinsonovi predniki.

Že v Homerjevi pesnitvi »Odiseja«, koje postanek porivajo nekaj stoletij pred Kristusom, je opisan gotovi Filoktet, katerega so njegovi tovariši pri vožnji proti Troji izstavili na otoku Lemnos med Grčijo in Malo Azijo. Filoktet je moral ostati povsem osamljen na otoku, dokler ga ni rešil Odisej. Starogrški Filoktet je najbrž najstarejši Robinson, kar jih pozna književnost.

V arabščini je ohranjen iz leta 1185 roman, v katerem je opisan knežji sin, ki se reši na neobljuden otok. Tudi ta je Robinsonov prednik. V znani pravljici »Tisoč in ena noč« je naslikan Sindbad, ki se mora preživljati na samotnem otoku.

Od prednikov do pravega Robinsona.

Robinson, kakor ga opisuje Anglež Daniel Foes, je imel v srednjeveški dobi bogznanj koliko prednikov. Znana je usoda Šveda Petra Sparre, ki se je rešil ob priliki brodoloma z dvema ženskama na zapuščen otok. Mnogo let pozneje so odkrili sledi zginule trojice, a tedaj je prebivala na otoku družina 250 oseb, ki so bile potomstvo omenjenega Šveda.

Pravi Robinsonov otok je otok Ivan Fernandez, katerega so odkrili v Tihiem Oceanu leta 1658 in so spustili nanj nekaj koz. Desetletja za tem je bil vržen na otok brodolomec, ki se je preživljal od potomstva koz. Leta 1681 so pustili na otoku mornarja Robina. Leta 1704 je zadela ista usoda pomorščaka Aleksandra Selkirka, katerega so oteli iz samote po petih letih Angleži. Doživljaji slednjega so dali Foesu snov za najbolj razširjeno knjigo, ki je znana vsakemu pod imenom »Robinson«.

Današnji Robinzoni po oceanih.

V današnji dobi je po celem svetu na tisoče Robinsonov. Povsod po otokih Tihega ter Indijskega Oceana naltimo na belokožce, ki so se iz raznih vzrokov odtegnili svetu in kmalu ne bode nobenega otoka brez Robinsona. Nekatere od zapuščenih otokov obiskujejo ladje vsakih šest mesecev, druge zopet tekem nekaj let. Takile samotarji sploh ne smejo računati na redni promet in so v resnici povsem odrezani od sveta.

Robinzoni po pragozdovih.

Poleg Robinsonov, ki životarijo po samotnih otokih, je vse polno belokož-

cev, ki živijo v popolni samoti po pragozdih Južne Amerike, Afrike ter Avstralije. Posebno pogosti so puščavniki ob brazilijanskem veletoku Amacoss. Nekateri so iskanci zlata, ki so se podali v samoto, da bi neovirano obogatili. Mnogokrat jih varajo upi na zlate zaklade, a ostanejo kljub temu samotarji. Ob rekah so si postavili v velikih razdaljah eden od drugega lesene kolibe. Hrano jim nudijo ribe, divjačina in razno sadje. V ondotnem milem podnebjju se za obleko ni treba brigati. Kočure obrečnih Robinsonov so opremljene z ležiščem, z mizo, s stolom in za posodo služijo razne škatle od konzerv. Vsak poseda še majhen čoln, v katerem vozi razno sadje v bližnje naselbine, kjer zamenja pripeljano za razne potrebščine. Včasih trpi vožnja do sosedov po štiri tedne, a je za Robinsona edina možnost, da stopi v stik z zunanjim svetom, odpošlje pisma in povpraša po svoji pošti. Pa tudi najbolj globoko v pragozdih so se naselili belokožci, ki so se odrekli vsaki zvezi z ostalim svetom. Slednji samotarji sploh ne računajo s časom in se niti ne zmenijo za račun po letih. Živijo naravno po vzgledu divjakov in se počutijo srečnejše, kakor bi se gibal med najvišjo civilizacijo.

*

Od solnčne do žepne ure.

Prvemu človeku je služilo samo sonce za merilo časa. Sončni zaton je bil oni trenutek, katerega si je človek najbolj utisnil spominu. Prvotno so obstojali dnevi iz večera in jutra, nikakor pa ne obratno. Šele s časom so se pričeli ljudje posluževati sončne sence kot pripomoček za merjenje časa. Iz najdbo prve natančne sončne ure pripisujejo starim Kaldejem, ki so se pečali z zvezdoslovjem. Rimljan Papirij Cursor poroča, da so prišle v Rim prve sončne ure leta 306, po povsem zanesljivem poročilu pa leta 296 pred Kr., in sicer je prinesel v Rim sončno uro Valerij Messala. Bogati Rimljani so imeli posebne sužnje, ki so jim prinašali čas.

Sončna svetloba je prišla v poštev kot časovno merilo le po dnevi in ob vedrih dnevih. Poleg sončnih ur so prišle v rabo kmalu ure na pesek in vodo. Te vrste ure so bile posode v obliki jajca, kojih na spodaj zaokrenjeni konec ali del je imel majhno luknjico. Pesek in voda sta rabila gotovi čas, predno sta iztekla iz ure. Navadno je to trajalo četrt ure.

Tekom časa so prišle v rabo ure, katere so tudi nazivali vodne, čeravno niso bile v sorodu z vodo. Te ure so posedale že kolesa in je služila voda samo za utež, kakor pri današnjih peresah. Prva ura na kolesa, na kateri je bila voda zamenjena s pravimi uteži, se omenja v letih 1364—1370.

V 14. stoletju je bila navada, da so opremljali cerkvene zvonike z urami na bitje, a jim je skraja manjkal minutni kazalec. Prav tako uro je dobil leta 1344 stolp cerkve v italijanskem

mestu Padova. Leta 1356 najdemo t vrste stolpno uro v Bologni na italijanskem, 1364 v Augsburgu, 1368 v Dreslavi, 1370 v Strassburgu v Nemčiji in v Parizu. Sredi 16. stoletja so že bile ure na bitje v navadi po zasebnih hišah.

Kot prvi iznajditelj žepne ure velja Nemec Peter Hehle iz Nürnberga. Njemu se je rodila zamisel, da je zamenjal uteži z zvitim peresom.

Kot najbolj zanesljivo časovno merilo se je rodila nihalna ura, koje iznajdbo pripisujejo hesenskemu urarju Joštu Bürgi. Omenjeni je sestavil leta 1550 za hesenskega deželnega grofa uro s sekundnim kazalcem.

Koncem 17. stoletja že opazimo, da sta na urah združena minutni ter sekundni kazalec. Posebno natančne žepne ure je rodilo še le današnje stoletje.

*

Svarilni pripomočki.

Kača.

Kanadskega garažnega posestnika Dowela so obiskali v nočeh tatovi in so mu izmaknili že marsikateri avtomobil. Dowel je bil upravičeno ves besen radi drznih tatvin in je neprestano razmišljal, kako bi se obranil enkrat za vselej nezaželjenih nočnih obiskov. Po dolgem tuhtanju je slednjič le zadel pravo. Kupil je 4 m dolgo orjaško kačo, ki ni bila strupena in je v sitem stanju, ki traja po več tednov, pravzaprav povsem nenevarna žival. Kačo je nesel vsak večer v garažo. Uspeh je bil zadovoljiv. Marsikatero noč je čul Dowel na smrt preplašene krike, če je zadel tat pri iskanju zanj pripravnega avtomobila na silkajočo — grozno kačo. Tolikokrat je našel na tleh garaže vlomilsko orodje, klobuke, kose obleke in razne druge predmete, katere so pogladi uzmoviči od sebe v trenutkih srečanja s kačo. Lopovi so pripovedovali grozni doživljaj s kačo naprej in g. Dowelova garaža je bila naenkrat sigurna pred vlomi in tatvinami.

Svarilna tabla.

Blizu brazilijanskega mesta Sao Paulo se je naselil posebnež, ki je živel čisto zase in je naravnost bežal pred drugimi ljudmi. Da bi se ne drznili nikdo prestopiti praga njegove posesti, je pritrdil na vrata vrta tablo s sledečim napisom: »Pozor! Vsak nadaljnji korak pomeni sigurno smrt! Za vsakim grmom prežijo indijanski strelci z zastrupljenimi puščicami. Dva izstradana tigra se podita prosto okrog. Kačam klopotačam tolikanj prija bivanje v vrtu, da se njih število vsako leto potroji. Škorpijonov je toliko, da žro eden drugega. Moja oba služabnika sta go-bavca. Stražnik vrta je ponoreli zamo-rec, ki je močan, da zaustavi na pobegu bivola, če ga zagrabi za roge. Za slučaj, da bi zagledal goljatski zamo-rec tujca, pobesni. Takoj na levo roko od vhoda v vrt je pokopališče, ki krije kosti onih, ki se niso zmenili za zgor-nje svarilo!«